

POGLED NA SVOJE DELO

Irena Duša

INTERVJU Z MARIO PARR

Norveška avtorica *Vafljevih srčkov* in *Tonje iz Hudega brega*, ki sta v odličnem prevodu Darka Čudna navdušila tudi naše bralce, se je v času Slovenskega knjižnega sejma mudila v Sloveniji. Maria, ki z možem in dvema majhnima hčerkama živi v odmaknjeni vasi na zahodni obali Norveške, pravi, da piše o otrocih iz majhnih, tesno povezanih vaških skupnosti, ker je to vse, kar pozna. Z izjemo študentskih let, seveda, ko sta omenjeni knjigi nastali, menda tudi iz pomanjkanja medgeneracijskih stikov, ki so zanjo nadvse pomembni, v času šolanja pa pogosto težko dostopni. Zase pravi, da je najpočasnejša pisateljica na svetu, pa še, da svojim otrokom nikoli ne bi dovolila norčij, kakršne si privoščijo Tonja, Trile in Lena. Njen obisk smo izkoristili, da smo jo vprašali za mnenje o pomenu branja v obdobju odraščanja, vmes pa odprli še marsikatero temo.

Pisati ste začeli relativno zgodaj – obe zelo uspešni deli, Vafljevi srčki in Tonja iz Hudega brega ste napisali že med študijem. S kom v mislih ste pisali takrat in kako danes gledate na svojo publiko?

Foto: Mirjam Pezdirc

Zgodbe sem pisala zase, moji liki so takšni, kakršna bi si sama želela biti kot otrok. Ker sem še študirala, sem lahko pisala čisto sproščeno, nisem bila pod pritiskom pisanja za preživetje. Pišem počasi, upam, da bom kmalu končala svojo tretjo knjigo. Od izida druge je minilo že kar nekaj let, v tem času pa redno obiskujem šole, kjer berem.

Med pogovorom z mladimi bralci, ki je potekal v okviru simpozija Bralne značke, ste poudarili, da starši otrokom prezgodaj prenehajo brati na glas. Zakaj je glasno branje pomembno?

Ko se otroci naučijo brati, se nam zdi, da nas v tem smislu ne potrebujejo več, vendar to ni res. Tudi starejši otroci uživajo, kadar jim beremo. Tudi odrasli uživamo, kadar nam berejo. To sem ugotovila, ko sem postala avtorica. Nisem pričakovala, da bo branje del moje službe. Ko sem bila majhna, sem uživala, kadar so mi brali, in ko sem začela obiskovati šole, sem bila kar precej negotova. Mislila sem, da so se stvari spremenile, da bom potrebovala powerpoint in kaj vem kaj še, pa se je izkazalo, da niti ni tako zelo drugače. Lahko sedeš pred kateri koli razred, pred katero koli skupino otrok, začneš pripovedovati zgodbe in poslušali te bodo. Izkazalo se je, da mi gre to dobro od rok in zdaj uživam v tem. Odrasli so otrokom od nekdaj pripovedovali zgodbe. Literatura je lahko tudi zelo družabna.

Pripovedovanje je v zadnjem desetletju doživelo močan preporod, posebej močni pripovedovalci prihajajo ravno iz skandinavskih dežel. Nordijske ljudske zgodbe so nekako temne in čarobne, namesto konceptov svetovni nazor odkrivajo podobe. Imate občutek, da ta tradicija vpliva tudi na vas?

Odraščala sem v družini dobrih pripovedovalcev zgodb. Ne mislim pravljic, ampak zgodb o tem, kaj se je zgodilo včeraj, kaj se je zgodilo pred petdesetimi leti. Sposobnost zanimivega pripovedovanja zgodb je še vedno zelo cenjena. Ena od mojih babic, na primer, je živela čisto običajno življenje, a je bila tako dobra pripovedovalka, da ni bilo pri njej nikoli dolgčas, nikoli se nisi naveličal poslušati njenih zgodb. Pogosto me sprašujejo, po katerih avtorjih se zgledujem, v resnici pa je bilo zame vedno najpomembnejše ustno izročilo.

Po drugi strani pa vas skoraj praviloma primerjajo z Astrid Lindgren, Tonjo pa s Piko Nogavičko.

Astrid Lindgren je zame standard, v otroštvu sem brala njene knjige in tega se ne da izbrisati. Njene knjige so bile zame zelo pomembne, niti ne toliko *Pika Nogavička*, prej *Ronja, razbojniška hči*. Seveda je lep kompliment, da me primerjajo z njo, a upam, da je ne ponavljam, čeprav se želim od nje učiti.

Česa ste se učili od nje?

Veliko. Genialne začetke ima. Moje otroške bralske izkušnje mi pravijo, da je izjemno dobra tudi v zaostrovanju situacij. Stvari grejo tako zelo narobe, da si ne moreš več predstavljati nobene rešitve, tako zelo te je strah, potem pa se v zadnjem trenutku nekaj zgodi in vse je v redu. Gotovo se pozna, da so bile njene knjige zame kot otroka zelo pomembne, a se mi vseeno zdi, da je med njenimi in mojimi zgodbami precej razlik.

Bolj kot zgodbe, liki in vragolije, sem dobila občutek, da je vajinemu pisanju skupna močna pristnost, iskrenost. To pogosto umanjka ne le v otroški literaturi, ampak v literaturi na splošno. Avtorji, ki pišejo za otroke, zavzamejo vsevedno pozicijo ali pa se poskušajo spustiti na otrokov nivo, vendar ob tem hitro izgubijo pristnost.

Hvala. Mislim, da Astrid Lindgren nikoli ni sklepala kompromisov na račun mladinske književnosti. Knjige in tudi filmi za otroke pogosto poskušajo komunicirati z odraslimi, kar jaz dojemam kot izdajo mladega bralca. To ni potrebno. Odrasle lahko dosežeš skozi otroka.

Še ena podobnost med vama, poleg tega, da sta obe ženski avtorici, je, da imata močne deklinške glavne like. To jemljemo za samoumevno, a pravzaprav ni, kot ste razkrili na enem od pogovorov, ki ste jih imeli v Sloveniji.

Glavni junak moje prve knjige, *Vafljevi srčki*, je fant.

Res? Jaz bi rekla, da je Lena veliko močnejši lik od Trilčka, da je ona tista, ki pelje zgodbo.

Lena je močna na videz, v resnici pa je prestrašena. To vem, ker jo zelo dobro poznam (smeh). Trile je tisti, ki pripoveduje zgodbo. Ko sem pisala drugo knjigo, sem enostavno nadaljevala, nisem razmišljala o tem, in Tonja je bila sprva deček. Kmalu po tem, ko sem začela pisati, sem prebrala članek, povzetek študije o ženskih likih v norveški mladinski literaturi po letu 2000. Ni bilo dovolj, da je bila samo glavna literarna oseba deklica, morala je biti tudi močna, imeti nadzor nad svojim življenjem. Izkazalo se je, da je komaj kje kakšna. To me je presenetilo, presunilo, in postalo me je hudo sram. Enostavno sem naredila, kar so delali vsi ostali. Pisala sem o fantu, hotela pa sem pisati za vse otroke. Verjetno je to tudi posledica dejstva, da uporabiš moško obliko, kadar hočeš pokriti oba spola. Zato moram poudariti, da je Tonja najprej otrok in šele potem punca. Upam, da mi je uspelo napisati knjigo tako za punce kot za fante. Spol sem spremenila, ko sem se spomnila, kako pomembni so bili zame deklinški liki Astrid Lindgren.

Kakšno vlogo imajo po vašem mnenju zgodbe pri odraščanju?

Literatura ti da priložnost, da nekaj izkusiš brez posledic. Ko otrok bere knjigo, je lahko zelo prestrašen, ne da bi se mu zgodilo kaj groznega, lahko občuti hudo žalost, ne da bi se mu v resnici dogodilo kaj žalostnega. Skozi branje lahko dobiš veliko izkušenj, pa tudi empatije, ko nimaš druge izbire, kot na da stvari pogledaš skozi oči drugega.

Tudi v vaših zgodbah ne manjka težkih tem, kot so smrt, osamljenost, ločitev. Kako pristopate k občutljivim tematikam?

Sama sem bila zelo zaskrbljen otrok. Strah me je bilo, da bo konec sveta, da mi bo umrla mama ... Večino otrok je strah izgube, da bi ostali sami. Vse te stvari so lahko zelo težke, če jih nosiš v sebi. Če najdeš način, kako se iz njih pošaliti, kako na kakršen koli način omogočiti pogovor o njih, otroke opogumiš, da spregovorijo. Nimam recepta, zanašam se na intuicijo. Pa humor ne škodi.

Bi lahko rekli, da nam literatura pomaga sprejeti svet, v katerem živimo?

Ne nujno literatura, predvsem zgodbe. Nekateri otroci ne marajo brati, nekateri ne morejo brati, nekateri nimajo dostopa do knjig. Vsi pa potrebujejo zgodbe. Literatura je odličen način podajanja zgodb, še zdaleč pa ni edini. Seveda spodbujam otroke k branju, poznam pa tudi krasne otroke, ki nočejo brati.

V Sloveniji otroke in mlade za branje motiviramo z Bralno značko. Imate na Norveškem kaj podobnega?

Kar nekaj takšnih programov imamo, na primer *Foreningen !les*, ki skrbi, da sodobna literatura pride do mladih bralcev, nudijo jim prostor za branje in izražanje mnenja, mladi podeljujejo nagrade svojim najljubšim knjigam. Spodbujajo predvsem kritično branje in pogovor o literaturi.

Veliko knjižnic na Norveškem spodbuja tudi poletno branje. Takrat imajo otroci največ časa. Potem zbirajo točke, glede na to, koliko knjig preberejo. Spominjam se nekega res lepega, sončnega poletja, v katerem sem obiskala knjižnico, kjer so ravno podeljevali nagrade tem otrokom. Čisto blede so bili, ker zaradi branja skorajda niso videli sonca. Pri vsaki stvari greš lahko predaleč.

Kako pa otroci izbirajo knjige? Kako jih usmerjate k branju dobrih knjig?

Ne smemo pozabiti, da je med otrokom in dobro knjigo cela vrsta odraslih. Ko gre majhen otrok v knjižnico ali knjigarno, izbere tisto, kar ima pred nosom. Zato je na odraslih, predvsem na knjižničarjih, da poznajo tako otroke kot knjige. Knjižničarji sledijo drugim pravilom, izpostavljena je v glavnem prevodna literatura, ki ni nujno kvalitetna, norveški avtorji za otroke pa se pogosto s težavo prerinejo v ospredje. Knjižničarji imajo ta privilegij, da lahko iskreno svetujejo. Knjig ne moremo razdeliti na tiste za petletnike in tiste za osemletnike. Otroci se med seboj razlikujejo, tako kot odrasli. In včasih jih je potrebno malce poriniti. Zato je pomembno, da odrasli poznamo otroško literaturo in otroške bralce. Da nam bodo verjeli, ko bomo rekli: »Ta knjiga je sicer videti dolgočasna, ampak je odlična, zaupaj mi.«

Foto: Mirjam Pezdirc